

Pensar com a espècie

- La humanitat aborda la lluita contra el canvi climàtic sense entendre's a ella mateixa

RAMON FOLCH*

EL PERIÒDICO DE CATALUNYA, 8.12.09

Potser algun dia hi haurà una autoritat planetària. O potser no. Segurament no passarem de regir-nos, com a màxim, mitjançant acords d'abast global adoptats per governs territorialment parcials, com els d'ara. Ja en tenim mostres: la gestió de l'espai aeri, el Protocol de Kyoto i el que pugui sortir de la Cimera de Copenhaguen, les regles de circulació rodada, etcètera. Els grups humans són tants i tan profundament diferenciats a causa de les seves distintes cultures, llengües i moments de civilització que, si més no en les pròximes generacions, costa d'imaginar-los subjectes a una unitat d'acció política. Només cal veure les dificultats amb què topa la vertebració de la Unió Europea.

Mentrestant, els reptes i els problemes de caràcter global són cada vegada més corrents. No disposem d'autoritat planetària, però sí que compartim una sola atmosfera i patirem de forma col·lectiva els efectes climàtics del seu règim alterat. Oblidem que la biosfera està globalitzada de bon principi i per això tenim dificultats culturals a governar un espai que és biològicament unitari des de l'aparició de la vida.

Tots els codis bàsics de la matèria viva responen als mateixos estàndards, raó per la qual és possible, per bé o per mal, practicar l'enginyeria genètica: un gen bacterià pot ser incorporat a una cèl·lula vegetal digerible per un animal, per exemple. Els mateixos àtoms de

carboni, oxigen, hidrogen, nitrogen, fòsfor, potassi i poca cosa més serveixen per construir animals, plantes, fongs, bacteris o virus i circulen constantment en el gran carrusel de la biosfera universal.

Hauríem de començar a pensar com a espècie, així doncs. Hi ha hagut diverses espècies humanes, però només en queda una: *Homo sapiens*. Una única espècie que se serveix de totes les altres i de tots els recursos planetaris sense haver desenvolupat encara un pensament proporcionat a la seva estratègia operativa. Noensem com a espècie, sinó com a grups culturals parcials. Justament per això tenim governs sectorials. La condició personal del procés reflexiu i les eines lingüístiques i culturals amb què comptem expliquen el fenomen, però no en justifiquen la conveniència. És força inconvenient, de fet. Som una espècie que incideix sobre la globalitat a partir de destreses culturals que no responen a cap pensament biològicament específic.

El paleoantropòleg **Eudald Carbonell** sosté que encara no som humans. Vol dir que encara noensem com a espècie, em sembla. En realitat, ens comportem com una plaga. Ecològicament parlant, som una plaga, una espècie oportunista i resistent als mecanismes de defensa de les altres, a expenses de les quals creixem de manera ràpida i incontrolada. El problema de les plagues és que caven la pròpia fossa. En expandir-se a costa de tot, acaben delmades i reduïdes a petits estocs residuals, amatents, això sí, a tornar a començar. Si penséssim com a espècie i de forma intel·ligent, no ens plegaríem tan dòcilment als principis generals de l'ecologia i adoptaríem estratègies sensates per als nostres interessos. No ho fem. A punt d'arribar al punt àlgid de la nostra expansió epidèmica, no ens adonem de res, creiem que governem el

sistema que en realitat ens governa a nosaltres i actuem d'instint, com un llagost africà qualsevol.

Pretendre que els xinesos o els indis no aboquin diòxid de carboni a l'atmosfera després que els occidentals l'hàgim botida d'aquest gas (en termes d'efecte hivernacle) és poc realista, a més de cínic. Però abocar-hi més CO₂ resulta perjudicial per a tothom. Per a resoldre aquest conflicte necessitaríem pensar com a espècie. Això ens duria a frenar el *boom* demogràfic, a contenir la demanda d'energia fòssil i a redistribuir els recursos econòmics acaparats durant el procés d'acumulació viscut per Occident en la primera fase de la civilització industrial. No ho farem, òbviament, perquè pensem com individus i, doncs, no hem desenvolupat i assumit els valors culturals que ens induïrien a adoptar aquesta sociològicament difícil decisió.

Si no acabem pensant com a espècie a unes quantes generacions vista, les lleis de l'ecologia ens tractaran com a qualsevol de les altres espècies, que tampoc no pensen. Més severament, en realitat, perquè el nostre pensament imperfecte ens fa ecològicament molt agressius. Disposem de racionalitat per a capturar i transformar com mai cap altra espècie abans, però no per a comprendre el nostre lloc a la biosfera. Som una plaga menys intel·ligent que no ens creiem. Les lleis de l'ecologia ens posaran a ratlla, ja han començat a fer-ho. No sense dolor i patiment, tanmateix.

Al planeta tant se li'n dóna, tot això. La bona fe dels que pretenen salvar-lo és tan inqüestionable com evident la seva ingenuïtat. L'única cosa que de debò perilla som nosaltres. La Terra i la seva biosfera han tingut atmosferes oxidants i reductores, temperatures altes i baixes,

unes espècies o unes altres. Qui necessita aquesta atmosfera, aquest clima, aquestes espècies i aquests paisatges que ara hi ha som els humans. Si penséssim com a espècie, la Cimera de Copenhaguen seria un èxit. Més ben dit: no caldria.

*Socioecòleg. Director general d'ERF